

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งการพัฒนากำลังคนและสังคมให้ได้ผลดีนั้นจะต้องมุ่งไปที่เด็ก โดยที่สังคมควรจะให้ความเอาใจใส่ดูแลอย่างดี เพราะถ้าเด็กได้รับการดูแลและเอาใจใส่เป็นอย่างดี ทั้งทางร่างกายและจิตใจมาตั้งแต่เด็กแล้ว พวกเขาเหล่านั้นจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต และพวกเขาก็จะนำวิธีการต่าง ๆ ที่เขาได้รับมา หรือเรียนรู้จากคนรุ่นก่อนไปปฏิบัติตอบสนองต่อความต้องการของเด็กในรุ่นต่อไป ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่พระราชทานเนื่องในโอกาสงานปีเด็กสากล เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2552 ว่า

...เด็กเป็นผู้ที่ได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระรับผิดชอบในการธำรงรักษาความผาสุกสงบของประชากรในโลก ดังนั้นเด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมทั้งการฝึกหัดขัดเกลาความคิดจิตใจให้ประณีต ให้มีศรัทธามั่นคงในคุณความดี มีความประพฤติเรียบร้อยสุจริต มีปัญญาฉลาดแจ่มใสในเหตุในผล หน้าที่นี้เป็นของทุกคน ที่จะต้องร่วมมือกันกระทำโดยพร้อมเพรียง สม่่าเสมอ คือ ผู้ที่เกิดก่อน ผ่านชีวิตมาก่อน ต้องสงเคราะห์อนุเคราะห์ ผู้เกิดตามมาภายหลัง ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความดี และประสบการณ์ อันมีค่าทั้งปวง ด้วยความเมตตาเอ็นดูและบริสุทธิ์ใจ ให้เขาทราบ ให้เขาเข้าใจ และสำคัญที่สุด ให้เขารู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง จนเห็นจริงด้วยตนเองได้ในความเจริญในความสัมพันธ์โดยนัยนี้ บิดามารดาจึงต้องสอนบุตรธิดา พี่จึงต้องสอนน้อง คนรุ่นใหญ่จึงต้องสอนคนรุ่นเล็ก และเมื่อคนรุ่นเล็กเป็นผู้ใหญ่ขึ้น จึงต้องสอนคนรุ่นหลัง ๆ ต่อไปไม่ให้ขาดสาย ความรู้ ความดี ความเจริญของงามทั้งมวล จึงจะแผ่ไพศาลไปได้ไม่มีประมาณ เป็นพื้นฐานของความวัฒนาผาสุกอันยั่งยืนในโลกสืบไป (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2553, จาก <http://www.gcc.go.th/gcc1111/index.php?option>)

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นผู้สืบทอดความเป็นชาติในอนาคต ดังนั้น เด็กทุกคนจึงสมควรได้รับการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและการคุ้มครองให้พ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบของบุคคลและสังคม (กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น, 2542, น. 2) เพราะฉะนั้นหน้าที่ของคนรุ่นใหญ่จะต้องถ่ายทอดความรู้ อบรม เลี้ยงดู ฝึกฝน สั่งสอนให้เด็ก มีความเจริญในทุก ๆ ด้าน เมื่อเด็กเติบโตก็จะเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงได้รับรองในคุณค่าของเด็ก และสหประชาชาติได้มีมติกำหนดวันเด็กสากลขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2497 เพื่อที่จะส่งเสริมความสำคัญของเด็กให้มหาชนทั่วโลกได้คำนึงถึงความสำคัญ และรับผิดชอบต่อการกินดีอยู่ดี และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก จึงได้ออกปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2502 ซึ่งระบุไว้ชัดเจนว่า “เด็กและเยาวชนพึงได้รับการพิทักษ์ คุ้มครอง ปกป้อง รักษาให้สามารถพัฒนาตน ทั้งร่างกาย ทางสมอง จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เพื่อให้เติบโต และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติชน ตามศักยภาพของตน” และในปี พ.ศ.2528 ได้กำหนดให้เป็นปีเยาวชนสากลขึ้น (นนทินี เพ็ชฌัญไพศิษฏ์, 2530, น. 2)

ในอีกด้านหนึ่งของสังคมยังพบว่า มีเด็กอีกจำนวนมากที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ครอบครัวยากจนไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนต่อได้ และยังขาดโอกาสอีกหลาย ๆ อย่าง นอกจากนี้ มีเด็กที่ถูกทอดทิ้งไม่มีพ่อแม่ญาติพี่น้องคอยดูแลเอาใจใส่ หากไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านปัจจัยสี่และอื่น ๆ ที่เอื้อต่อพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจเหมาะสมตามวัย ซึ่งอาจจะเป็นพิษภัยต่อตัวเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ (นิภา ส.ตุมรสุนทร และนางลักษณณ์ เอมประดิษฐ์, 2534, น. 1) เด็กกลุ่มนี้อาจเรียกว่า เด็กในสภาวะยากลำบาก (Children in Especially Difficult Circumstances) หรือในสังคมไทยมักเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่า “เด็กด้อยโอกาส” (Underprivileged Children หรือ Disadvantaged Children) องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (Unicef) จำแนกเด็กกลุ่มนี้ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ คือ เด็กถูกละเมิดสิทธิ เด็กถูกปล่อยปละละเลย เด็กประพฤติตนไม่สมควร แก้ววัย เด็กพิการ และเด็กที่ได้รับเชื้อหรือได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ (ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 2546, น. 22)

สภาพเศรษฐกิจและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อเด็ก โดยเฉพาะการอพยพย้ายถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวมาเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความไม่พร้อมในการเลี้ยงดูบุตร การขาดวุฒิภาวะ ความเครียดในครอบครัว เกิดการหย่าร้าง รวมทั้งความยากจนทำให้เด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่น้อยลง ถูกปล่อยปละละเลย ซึ่งแผนแก้ไขปัญหาลูกในภาวะยากลำบาก พ.ศ.2545-2549 รายงานว่า จากการ

สำรวจข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือนทั่วประเทศ พ.ศ.2542 พบว่า จำนวนครัวเรือนที่สำรวจ 7,587,176 ครัวเรือน มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีลงมาทั้งหมด 8,111,925 คน ซึ่งเป็นเด็กที่ไม่อยู่กับพ่อแม่ 1,209,045 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของจำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีทั้งหมด เป็นเด็กกำพร้า 37,524 คน และเด็กถูกทอดทิ้ง จำนวน 147,200 หรือคิดเป็นร้อยละ 0.46 และร้อยละ 1.81 ของจำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีทั้งหมด ตามลำดับ (ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 2546, น. 26)

สถาบันครอบครัวควรเป็นสถาบันหลักที่ทุกสังคมมีความคาดหวังให้ทำหน้าที่ดูแลเด็ก ให้ได้รับปัจจัยสี่เพื่อการดำเนินชีวิต และอบรมถ่ายทอดวัฒนธรรมการเรียนรู้ทางสังคมต่างๆ ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขในสังคมสืบไป แต่ในบางสถานการณ์และความจำเป็นหลายอย่างที่ทำให้สถาบันครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการดูแลเด็กได้ครบถ้วนตามความคาดหมาย เช่น พ่อหรือแม่เด็กเสียชีวิต ทำให้ไม่มีใครดูแลเด็ก หรือพ่อแม่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์แบบ อันเนื่องมาจากความยากจน ครอบครัวแตกแยก การตั้งครุฑอันไม่พึงประสงค์ ความพิการ ทูพพลภาพ ถูกจำคุก กักขัง และเจ็บไข้ได้ป่วยทางกาย (วิจารณ์วรรณัญญกิจ, 2531, น. 1)

การที่สถาบันครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ดูแลเด็กได้อย่างเต็มที่ ทำให้เด็กได้รับการพัฒนาไม่สมบูรณ์ตามศักยภาพที่เด็กมี ส่งผลให้เด็กไม่อาจเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีความสามารถได้ แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกสถาบันหนึ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาของเด็ก สถาบันนั้นก็คือ สถาบันพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์เริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชนเป็นต้นไป แม้ในสมัยพุทธกาลเอง พระสงฆ์ท่านก็ให้การอบรมแก่เด็ก ดังปรากฏว่า ได้มีสามเณรบรรลุปะชาตเป็นพระอรหันต์ในพระศาสนาหลายรูป มีราหุลสามเณร เป็นต้น ศาสนาจึงเป็นสถานที่ฝึกฝนอบรมเด็กสถานที่หนึ่งที่สังคมจะขาดเสียไม่ได้ (บุญมา จิตจรัส, 2530, น. 103)

จากการที่สถาบันศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเด็กนั้น สอดคล้องกับการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ โดยมุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมเชิงรุกมิติใหม่ของการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, น. 8) ต้องพัฒนาผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และ

สถาบันการศึกษา ร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดี ห่างไกลอบายมุขและยาเสพติด มีภาวะผู้นำ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม และมีบทบาทดูแล ตักเตือน ฝึกระวัง ความประพฤติฉันท์เครือญาติ รวมทั้งสืบค้นคนดีในสังคม เชิดชูให้เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกระดับ ทั้งนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติฉบับที่ 12 ก็นับว่ามีความสำคัญของการพัฒนาสังคม โดยในทางพุทธศาสนามุ่งเน้นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา คือ การพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ตลอดจนยึดหลักความไม่ประมาท ใช้ชีวิตในสังคมโดยมีสติเป็นเครื่องฝึกระวังและกำกับกายใจ ไม่ยอมประพฤติไปในทางที่เสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงาม อันจะนำไปสู่ความวัฒนาสถาพรอย่างยั่งยืนของผู้คนในสังคมสืบไป

สถาบันพระพุทธศาสนาจึงเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่สามารถให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส เพราะสถาบันพระพุทธศาสนามีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอยู่มาก คือ พระสงฆ์ โดยที่พระสงฆ์มีบทบาททางสังคมมาโดยตลอดทั้งในอดีตและปัจจุบัน สังคมไทยมีพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถอยู่มาก ทั้งพระสงฆ์ที่เป็นนักปราชญ์เผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ที่สร้างวัดให้เป็นวัด รวมทั้งพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์และความยากจน พระสงฆ์เหล่านี้บ้างก็เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาโดยธรรมชาติ บ้างก็เป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์

พระสงฆ์กลุ่มนี้มีลักษณะของความเป็นผู้นำมีความเสียสละสูงและเห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทในการเป็นผู้นำชีวิตของชุมชน ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ความสามารถพิเศษของแต่ละรูป บางรูปก็เน้นที่การเทศน์อบรมประชาชน บางรูปก็เน้นการเข้าไปเป็นผู้นำด้านสาธารณูปโภคแก่ชุมชน เป็นแกนนำในการจัดตั้งสหกรณ์ข้าว สหกรณ์ควาย เลี้ยงเด็กยากจน สอนวิชาชีพแก่เยาวชน ซึ่งพระสงฆ์เกือบทุกรูปดำเนินการในหลาย ๆ บทบาท แต่อาจเน้นหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง

บทบาทของพระสงฆ์นั้น นอกจากจะเป็นผู้ให้การสั่งสอนอบรมทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจอันเป็นการเผยแผ่โดยทั่วไปแล้ว ภารกิจบริการหลักที่พระสงฆ์จะต้องทำคือ การจัดการศึกษาและให้บริการการศึกษาแก่ชาวบ้าน ทั้งในส่วนที่เป็นการศึกษาของภิกษุสามเณรสำหรับผู้ที่เข้ามาบวชเรียน และลูกหลานชาวบ้าน ผู้อยู่ในวัดครอบงำเป็นสมณะนั้น จะต้องทำหน้าที่ของตนเองด้วยการศึกษาหาความรู้ ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่สอนด้วย คือเป็นทั้งผู้เรียนและผู้สอน หรือผู้ให้การศึกษาและรับการศึกษาในเวลาเดียวกัน วัดเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้คอยถ่ายทอดศิลปะวิทยาการต่างๆตามที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมาให้กับ

ชาวบ้าน ตามความจำเป็นของคนในสังคมยุคนั้นๆ กล่าวได้ว่าเป็นการให้การศึกษาระบบสงเคราะห์จริง ๆ ไม่มุ่งเน้นที่ผลกำไร เป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า (พระราชวรมุนี, 2529, น. 3)

สำหรับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการให้บริการการศึกษาแก่สังคม พระมหาสมทวง สิริธโร ได้เสนอไว้ดังนี้

- 1) จัดตั้งโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- 2) การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ
- 3) จัดตั้งโรงเรียนและดำเนินการเองในรูปของโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งพระสงฆ์ทำการ

สอนในวิชาต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับสมณภาวะ (พระมหาสมทวง สิริธโร, อ้างถึงใน ตุลยา โภกคุณ, 2540, น. 7)

จากบทบาทของพระสงฆ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์เข้ามามีส่วนในการช่วยเหลือเด็กที่ยากจนให้ได้มีโอกาสทางการศึกษาด้วย โดยบทบาทนี้พระสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์เด็กชายโดยอาศัยการให้บวชเรียนมาแต่ครั้งโบราณ ซึ่งประเพณีการบวชเรียนและการฝากบุตรหลานของชาวบ้านไปเป็นศิษย์พระนั้น พระยาอนุมานราชธน ได้กล่าวไว้ว่า

...เด็กผู้ชายลูกชาวบ้าน ถ้าไม่มีเหตุขัดข้องอย่างไรพ่อแม่เอาไปฝากเป็นลูกศิษย์พระ เพื่อจะได้มีโอกาสเล่าเรียนเขียนอ่านหนังสือ ศึกษาพระธรรมวินัยเบื้องต้น ส่วนใหญ่เด็กเหล่านั้นมีความรู้หนังสือแบบงู ๆ ปลา ๆ เท่านั้น เพราะโอกาสและสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งความต้องการให้รู้หนังสืออย่างลึกซึ้ง ก็ยังไม่มี ความจำเป็นแก่คนทั่วไปที่มีชีวิตอยู่ในชาวบ้านชนบท ตรงที่พ่อแม่ติดธุระเรื่องการมาหากิน ก็นำบุตรชายไปฝากพระไว้แต่ยังเล็ก พระท่านก็เอาใจใส่เลี้ยงดูให้ ถ้ายังเล็กอยู่ท่านก็ป้อนข้าวป้อนน้ำอาบน้ำ ทาขมิ้นให้เสมอด้วยลูกหลานของท่าน (เสฐียรโกเศศ, 2510, น. 134-135)

การที่พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการศึกษาของเด็กนั้นทำให้เด็กและสังคมเห็นความสำคัญของพระสงฆ์มากขึ้น เพราะท่านเป็นผู้ทรงคุณธรรมย่อมได้รับความเคารพนับถือและเลื่อมใส ทำให้มีผลสะท้อนในด้านศีลธรรมของสังคมและเป็นผลให้เกิดความมั่นคงแก่พุทธศาสนาด้วย การเข้ามามีบทบาทดังกล่าวของพระสงฆ์นั้นเป็นเพราะทั้งฝ่ายพระสงฆ์และชาวบ้านเองต่างก็ต้องพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน โดยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์เป็นทั้งฝ่ายรับและฝ่ายให้ ฝ่ายรับก็คือ ต้องอาศัยอาหารบิณฑบาตจากชาวบ้านในการเลี้ยงชีพ ฝ่ายให้ก็คือ การให้ธรรมะ ให้คำปรึกษา เป็นต้น พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) หรือสมณศักดิ์ปัจจุบันคือ

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า พระสงฆ์กับประชาชนเคยมีความสัมพันธ์กันในระบบของพุทธบริษัท ในระบบบุญกุศลจะมีลักษณะความสัมพันธ์ที่อิงอาศัย หลักการพื้นฐานของพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ หลักนั้นก็คือ หลักอามิสทาน และธรรมทาน ท่านว่าพระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องให้ธรรมแก่ประชาชน เรียกว่าธรรมทาน ส่วนชาวบ้านก็มีหน้าที่ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อพระสงฆ์ด้วยอามิสทาน เป็นการถวายกำลังเพื่อให้ท่านทำหน้าที่ได้ (พระธรรมปิฎก, 2537, น. 13-14)

แต่ปัจจุบันบทบาทพระสงฆ์ที่เคยเป็นผู้ให้ธรรมะ กลับมามีส่วนในการให้ในรูปแบบต่างๆนอกเหนือจากการให้ธรรม ไม่ว่าจะเป็นวัตถุสิ่งของ การศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมาจากการที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการพัฒนา หรือ การสงเคราะห์ กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้านมาก จึงทำให้บทบาทของพระสงฆ์เปลี่ยนไป หรืออาจมาจากการที่พระสงฆ์อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน เห็นความเดือดร้อน เห็นความทุกข์ยากของชาวบ้าน พระสงฆ์จึงหันมาให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาชนบท ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีปัญหา ในเรื่องความยากจนและความเจ็บไข้ได้ป่วย ตลอดจนขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งหากพระสงฆ์ละเลยที่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาพื้นฐานเหล่านี้แล้ว สภาพการณ์ทางสังคมก็จะยิ่งเลวร้ายลงไปอีกจนอาจเป็นผลกระทบต่อสถาบันศาสนาได้ในที่สุด หรืออย่างน้อยก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน การพัฒนาจิตใจย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

ประเด็นดังกล่าวข้างต้นไม่อาจกล่าวได้ว่าการที่พระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทที่นอกเหนือจากการให้ธรรม คือมีบทบาทในการสงเคราะห์ด้วยมาจากสาเหตุนี้เท่านั้น หากแต่ทว่ายังมีฐานมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นพุทธวัจนะตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเมื่อพระองค์ตรัสมอบภาระหน้าที่อันสำคัญ ให้พระสงฆ์รับผิดชอบเป็นอันดับแรกว่า

...ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชน หมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปด้วยกัน 2 รูป โดยทางเดียวกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายผู้มีรูปในจักขุน้อยมีอยู่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 15, ข้อ 428, น. 107)

จากพุทธพจน์นี้จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสทำหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เอง นั่นก็คือการประกาศพระศาสนา และจากหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้พุทธบริษัทปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์โดยสมบูรณ์ ซึ่งเรียกว่า อัตถะ 3 ประการ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2538, น. 132)

ด้วยการอาศัยหลักธรรมดังกล่าว พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมอย่างมากตามคำสอนในพุทธศาสนา เช่น ในตั้งแต่อดีตสมัยสุโขทัย สมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นที่ปรึกษาแก่พระเจ้าแผ่นดิน ล้านนามีพระสิริมังคลาจารย์และพระรัตนปัญญาเถระ เป็นนักปราชญ์ทางด้านวรรณกรรม ครูบาศรีวิชัยเป็นนักพัฒนาช่วยเหลือชาวชนบท สมัยอยุธยา มีพระพันรตน์ วัดป่าแก้ว พระอาจารย์ธรรมโชติ ที่ให้ความช่วยเหลือบ้านเมือง

สำหรับบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน สถาบันพระสังฆาธิการ มหาเถรสมาคมได้กล่าวเกี่ยวกับภารกิจหรือธนะที่ถือได้ว่าเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการทุกระดับจะต้องถือปฏิบัติและดำเนินการให้ครบทั้งหมด 6 หลัก คือ

- 1) ภารกิจด้านการปกครอง
- 2) ภารกิจด้านศาสนศึกษา
- 3) ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 4) ภารกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 5) ภารกิจด้านสาธารณูปการ
- 6) ภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ (กองแผนงาน กรมการศาสนา, 2542, น. 626-634)

จากภารกิจหรือธนะที่พระสังฆาธิการต้องกระทำทั้ง 6 ด้าน จะเห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากบทบาทเดิมคือ ด้านการให้ธรรมะแก่ประชาชนอีกหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทที่โดดเด่นในปัจจุบัน คือ บทบาทในด้านการสงเคราะห์แก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะเมตตาธรรมของพระสงฆ์ และเป็นเพราะหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง ในส่วนของบทบาทการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนนั้นถือได้ว่าเป็นบทบาทที่ช่วยเสริมภาครัฐในการพัฒนาประเทศอีกด้านหนึ่งด้วย

ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ที่ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน สามารถช่วยเหลือและแก้ปัญหาเด็กด้อยโอกาสให้ลดน้อยลงได้ โดยในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสที่จังหวัดน่าน ซึ่งพระสงฆ์ได้ทำการสงเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ แก่เด็กด้อยโอกาสหรือประสบปัญหาในการศึกษาและการดำเนินชีวิต โดยได้ทำ

การจัดตั้งโรงเรียนนันทบุรีวิทยาขึ้น เพื่อให้เป็นโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2499 มีชื่อเดิมว่า โรงเรียนบาลีมัธยมวัดช้างค้ำ เปิดเรียนทั้งหลักสูตรสามัญ หลักสูตรบาลีและหลักสูตรนันทกรรม ต่อมาได้รับการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ของวัด โดยรับนักเรียนที่เป็นฆราวาสทั่วไปและภิกษุสามเณรเข้ามาเรียนทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนดังกล่าวเป็นโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ จึงทรงรับไว้เป็นโรงเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้พระราชทานเงินจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาของโรงเรียน รวมทั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานเงินเพื่อจัดเป็นภัตตาหารเพล และนมผงแก่นักเรียนที่เป็นภิกษุสามเณร

แม้ว่าพระสงฆ์ในจังหวัดน่านจะได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนได้ส่วนหนึ่ง แต่ยังคงมีเด็กและเยาวชนอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาคือกลุ่มเด็กและเยาวชนหญิงที่ประสบกับปัญหายากจน ปัญหาครอบครัวแตกแยก และปัญหาทางสังคม ซึ่งจัดเป็นเด็กกลุ่มที่มีความเสี่ยง โดยเด็กและเยาวชนเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วจังหวัดน่านทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวเขาการที่เด็กและเยาวชนเหล่านี้ขาดผู้ดูแลและขาดโอกาสทางการศึกษาอาจก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมได้ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานเข้ามาหางานทำในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ และที่สำคัญอาจถูกตักเตือนล่อลวงไปขายบริการทางเพศถ้าไม่มีผู้เข้าไปแก้ไข

จากสภาพปัญหาและเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาส : กรณีศึกษาโครงการหอพักหญิงดรุณารักษ์ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนนันทบุรีวิทยา วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่เข้ามาให้การสงเคราะห์แก่เด็กหญิงด้อยโอกาส ซึ่งประชาชนทั่วไปอาจเห็นแต่เพียงบทบาทของพระสงฆ์ในเรื่องของการรักษาพระธรรมวินัยและเผยแผ่พระธรรมคำสอนซึ่งเป็นภาพรวมในบทบาทของพระสงฆ์ทั้งหมดเท่านั้น แต่บทบาทของพระสงฆ์ในด้านอื่นๆก็มียู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการการสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ ต่อเด็ก แต่ทว่าบทบาทการสงเคราะห์นี้มุ่งไปที่เด็กชายเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นบทบาทการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาสของโครงการฯ จึงเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่สามารถตอบสนองต่อเด็กอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ค่อยได้รับโอกาสจากพระสงฆ์และบทบาทนี้ของพระสงฆ์ยังถือว่าเป็นการช่วยงานด้านบริการของทางโรงเรียนและของภาครัฐที่ไม่สามารถจัดให้กับเด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้ ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาเหมือนกับคนอื่น ๆ ในสังคม

นอกจากนี้แล้วโครงการดังกล่าวไม่ได้ให้เฉพาะโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กหญิงด้วยโอกาสเท่านั้น หากแต่ยังได้จัดให้บริการที่พักอาศัยตลอดจนปัจจัยสี่ เน้นการฝึกฝนอบรมให้เด็กหญิงเหล่านั้นเป็นคนดีมีคุณธรรมโดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต กล่าวได้ว่านอกจากให้การสงเคราะห์เด็กหญิงด้วยโอกาสทางด้านการศึกษาแล้ว ยังให้การสงเคราะห์ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ปัญญา และจิตใจด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้วยโอกาสในโครงการนี้ สมควรที่จะได้รับการศึกษาอย่างจริงจังเพื่อให้ปรากฏเห็นเด่นชัดต่อสังคมทั่วไป ว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการสงเคราะห์อย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ และผู้เกี่ยวข้องในโครงการฯ ตลอดจนถึงตัวเด็กหญิงเองมีทัศนคติและความคาดหวังต่อบทบาทนี้ของพระสงฆ์อย่างไรบ้าง ทั้งหมดนี้เป็นประเด็นที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการทราบ เพื่อจะได้นำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการฯ และพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้วยโอกาส อันจะได้พัฒนารูปแบบและวิธีการให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ทั้งยังสามารถเป็นแบบอย่างการทำงานของพระสงฆ์ในบทบาทของผู้ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาสในด้านต่าง ๆ ให้แก่องค์กรสงฆ์และสถาบันการศึกษาที่จะได้ให้การสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสที่ยังมีอยู่อีกมากในสังคมไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้วยโอกาสในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้วยโอกาสในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- 3) เพื่อศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเด็กหญิงด้วยโอกาสและผู้เกี่ยวข้องในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตของการวิจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ มี 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1. นักเรียนหญิงกลุ่มด้อยโอกาสที่อยู่ในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งอยู่ภายในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2552 จำนวน 59 คน

กลุ่มที่ 2. อาจารย์ผู้ดูแลประจำหอพัก 1 คน

กลุ่มที่ 3. ผู้รับอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ประธานโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหาร จำนวน 3 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร ที่เป็นพระสงฆ์ 2 รูป ผู้บริหารที่เป็นฆราวาส 1 คน

เหตุผลที่เลือกศึกษา 3 กลุ่ม เพราะ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มกรณีศึกษาในการวิจัย

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ดูแลเด็กหญิงอย่างใกล้ชิด ทราบปัญหาต่าง ๆ ของเด็กดี และเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน โดยนำเอาบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ มาสู่การปฏิบัติกับเด็ก

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์ วางแผน ประเมิน และนำเอาบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในโครงการ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) รูปแบบ หลักการ วิธีการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในบทบาทของพระสงฆ์ที่ให้การสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาสในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2) ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเด็กหญิงด้อยโอกาสและผู้เกี่ยวข้องในโครงการที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาสที่กำลังศึกษาและอยู่ในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งอยู่ภายในโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2552

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จำแนกออกเป็น

- เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา
- เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งหนังสือทั่วไปที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์

2) การศึกษาอย่างมีส่วนร่วม โดยการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงในโครงการฯ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้การสอน และกิจกรรมตามโครงการพิเศษต่างๆที่หอพักหญิงดรุณรักษ์จัดขึ้น และการดำเนินชีวิตของเด็กในแต่ละวัน ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)

3) การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ในระดับลึกของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่

ก. ใช้แบบสอบถามกับนักเรียนหญิงกลุ่มตัวอย่างโอกาสที่อยู่ในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปีการศึกษา 2552 จำนวน 59 คน และสัมภาษณ์ 5 คน โดยสุ่มมาชาติพันธุ์ละหนึ่งคน

ข. สัมภาษณ์อาจารย์ผู้ดูแลประจำหอพัก 1 คน

ค. สัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์ จำนวน 3 รูป/คน

1.4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จะใช้ในการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนนันทบุรีวิทยา ผู้ดูแลประจำหอพัก และเด็กหญิงตัวอย่างโอกาสในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ฯ โดยจะเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

1.2) แบบสอบถาม ได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงตัวอย่างโอกาสโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ฯในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาส โครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ตอนที่ 4 ทศนคติของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาส โครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ตอนที่ 5 ความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาส โครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการสืบค้นจากข้อมูลที่มีอยู่แล้ว โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาจากพระไตรปิฎก และอรรถกถา หนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้ดูแลเด็ก และการสำรวจทัศนคติและความคาดหวังของนักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาสในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งอาจนำไปใช้ เป็นตัวอย่างให้กับองค์กรอื่น ๆ ได้

2) ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาสในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

3) ได้ทราบทัศนคติและความคาดหวังของเด็กหญิงด้อยโอกาสและผู้เกี่ยวข้องในโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์

1.6 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าของผู้วิจัยเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ผลจากการศึกษาค้นคว้า มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

บรรพต วีระสัย และคณะ (2523) ทำการวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับสังคมไทยในมิติต่าง ๆ” โดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง กรณีศึกษาวัดในกรุงเทพฯ และฉะเชิงเทรา” พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจ และมีบทบาทในการช่วยกิจกรรมของประชาชน ทั้งยังอนุเคราะห์ในการให้ยืมเครื่องมือเครื่องใช้จากวัด นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงบทบาทในด้านการศึกษาของวัดเกี่ยวกับการสร้างโรงเรียนในวัดว่า พระภิกษุหลายรูปมีเจตนาแรงกล้าที่จะสร้างโรงเรียนภายในวัดโดยริเริ่มขึ้นก่อน แล้วขออนุญาตภายหลัง รวมทั้งถ้าจำเป็นก็ของเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ

ภัทรพร สิริกาญจน (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน” พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนโดย 1) ช่วยเหลือชุมชนทางด้านจิตใจเป็นหลัก เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาให้แก่ชาวบ้าน การพัฒนาจิตใจย่อมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคคลและพัฒนาชุมชน 2) เผยแผ่พุทธธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน และมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน 3) จัดกิจกรรมที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมได้ 4) ประสานงานด้านพัฒนาชุมชนกับหน่วยงานราชการ ซึ่งรับผิดชอบโดยตรง เพื่อป้องกันคำครหาว่า พระสงฆ์ทำงานพัฒนาเพื่อประโยชน์ส่วนตัว และผลของการวิจัยครั้งนี้พบว่า พระสงฆ์ควรทำหน้าที่พัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านต่าง ๆ คือ ก. ด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาเพื่อประกอบอาชีพหรืออาชีวศึกษา เพื่อให้ชาวบ้านสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ข. ด้านสาธารณสุข เช่น การรักษาโรค การพัฒนาที่อยู่อาศัย และการรักษาความสะอาด ค. ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ง. ด้านการพัฒนาศีลธรรม ให้ประชาชนพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิต เป็นต้น

อรรถชัย สกลสุภาภรณ์ (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่สงเคราะห์เด็กนักเรียนที่พักอาศัยอยู่ในวัด เขตจังหวัดอ่างทอง” พบว่า บทบาทพระสงฆ์ที่สงเคราะห์เด็ก 4 ด้าน คือ ด้านสวัสดิการ จริยธรรม การศึกษา และอาชีพ โดยด้านสวัสดิการมีบทบาทในการจัดนันทนาการ ลานกีฬาในวัด และที่พักอาศัย ด้านจริยธรรม มีบทบาทในการจัดอบรมฝึกปฏิบัติสมาธิซึ่งเป็นการเตรียมจิตใจให้อยู่ในสภาพที่จะประกอบคุณงามความดี ด้าน

การศึกษา มีบทบาทในการจัดหาครูมาสอนพิเศษ ให้รางวัลเด็กที่เรียนดี ด้านอาชีพ มีบทบาทด้านการสนับสนุนให้เด็กได้ฝึกอาชีพสมัยใหม่ ฝึกอาชีพเกี่ยวกับสมุนไพร ส่วนวิธีการสงเคราะห์ พบว่าวิธีการที่พระสงฆ์นำมาใช้ คือ การจัดกิจกรรมเพื่อนำมาซึ่งเครื่องอำนวยความสะดวกให้เด็กในวัด เช่น จัดที่พักอาศัยถูกสุขลักษณะไม่คับแคบเกินไปและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นพิษต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ จัดให้มีสถานที่วิ่งเล่นออกกำลังกาย จัดอาหารให้ได้รับประทานครบ 3 มื้อ อบรมจริยธรรมเพื่อให้เป็นคนดี มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

เนาวรัตน์ สุวรรณผ่อง (2524) ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช ศึกษาเฉพาะกรณีวัดที่มีสำนักวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อทราบบทบาทของพระสงฆ์ไทยต่องานสังคมสงเคราะห์จิตเวช” พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องงานสังคมสงเคราะห์ในรูปแบบของการแจกวัดสิ่งของ แต่มีความเข้าใจเกี่ยวกับผู้มีปัญญาทางจิต และงานสังคมสงเคราะห์จิตเวชถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ บทบาทในการให้คำปรึกษาทางจิตนั้น พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างเคยเป็นที่ปรึกษาปัญหาชีวิตต่างๆ แก่ประชาชน มีบทบาทมากที่สุดคือ บทบาทในการส่งเสริมจริยธรรม และการพัฒนาด้านจิตใจ คือมีพระสงฆ์ที่เคยอบรมจริยธรรมแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจ และช่วยสอนหนังสือและช่วยอบรมเยาวชนในวัยเรียน พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดว่าจะมีความสามารถมีความพร้อม เหมาะสมที่จะช่วยเหลือประชาชนด้านปัญหาทางด้านจิตใจด้วยหลักธรรม

ตุลยา โภกอรุ่น (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการศึกษาระดับประถมศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา” พบว่า พระสงฆ์ที่ก่อตั้งหรือบริหารงานส่วนใหญ่ปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีความรู้มากขึ้น โดยใช้หลักเมตตาธรรมและหลักสามัคคีในการปฏิบัติงาน ท่านได้เล็งดูและเอาใจใส่เด็ก โดยเน้นทางด้านความรู้และด้านคุณธรรม รวมทั้งมีการฝึกอาชีพให้เด็กด้วย พระสงฆ์ส่วนมากประสบปัญหาด้านเงินทุนและงบประมาณในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ เนื่องจากไม่มีรายได้หลักต้องรอรับเงินบริจาคอย่างเดียว ผลที่ได้จากการปฏิบัติงานของพระสงฆ์คือ เด็กได้รับการศึกษามากขึ้นตามกำลังความสามารถ ได้เรียนรู้ธรรมะและสามารถนำวิชาชีพที่ฝึกไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง

จันทิมา ปัญจวัฒน์ (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสในวัดสวนแก้ว” พบว่า พระสงฆ์เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจำนวน 8 รูป ฆราวาสผู้ร่วมงาน 20 คนและเด็กด้อยโอกาส จำนวน 50 คน โดยลักษณะการจัดกิจกรรมจัดเป็นแบบกลุ่มและแบบชั้นเรียนมากที่สุด กิจกรรมที่จัดมากที่สุด คือ กิจกรรมการเกษตร

และกิจกรรมการสอนการดำเนินชีวิต การสอนกิจกรรมเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ผู้สอนกิจกรรมเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ และวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนเหมาะสมเพียงพอ ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการจัดกิจกรรมพบว่า เป็นปัญหาในระดับน้อย โดยปัญหาของการจัดกิจกรรมที่มีระดับปัญหามากที่สุด คือ การนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ และวิธีการสอนที่ไม่ค่อยสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในหลายๆ ด้าน ต่อการช่วยเหลือสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม คือนอกจากจะเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชนด้วยการเทศน์สอน ถวายทอดหลักคำสอน อบรมจริยธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจแล้ว พระสงฆ์ยังสามารถเป็นที่พึ่งของคนในสังคมด้านอื่นๆ อีกด้วย เช่น พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ด้วยการสร้างสาธารณูปโภคประโยชน์ให้กับชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทในการให้บริการทางการศึกษาสงเคราะห์ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้บริการทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ในหน่วยงานของรัฐ การใช้วัดเป็นสถานที่ดำเนินการ หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาสังคมของชุมชน ทั้งนี้เพราะประชาชนเห็นว่าพระสงฆ์มีความพร้อมหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านสถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากร ดังนั้นพระสงฆ์จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสด้วยการให้เด็กนักเรียนที่พักอาศัยอยู่ในวัดซึ่งเป็นเด็กชาย โดยพระสงฆ์มีบทบาทด้านสวัสดิการ จริยธรรม การศึกษา และอาชีพ ส่วนการแก้ปัญหาเด็กด้อยโอกาสนั้น พระสงฆ์ยังปฏิบัติงานส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสด้วยการใช้หลักเมตตา การให้วัตถุสิ่งของที่เป็นต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นภาคปฏิบัติเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้พัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามบทบาทที่เด่นที่สุดของพระสงฆ์ คือ บทบาทการส่งเสริมหรือปลูกฝังจริยธรรมและการพัฒนาจิตใจด้วยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่พบกรณีของการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาสโดยตรง เนื่องจากโครงการหอพักหญิงดรุณรักษ์เป็นโครงการใหม่และเป็นการสงเคราะห์เด็กหญิงด้อยโอกาสที่นอกจากจะเป็นเด็กผู้หญิงทั้งหมดแล้วยังมีที่มาจากชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาที่มีประเพณี วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดที่อยู่ในโครงการล้วนแต่ประสบปัญหาที่มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและการศึกษา แต่เมื่อต้องเข้ามาอยู่ในที่แห่งเดียวกันโดยอาศัยเรียนหนังสือในโรงเรียนการกุศลของวัด และถูกล่อหลอมด้วยคุณธรรมจริยธรรมทางพุทธศาสนา อีกทั้งการได้รับการสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น

ต่อการดำเนินชีวิตจากพระสงฆ์ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม งานวิจัยฉบับนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะอธิบายถึงบทบาทนี้ของพระสงฆ์ซึ่งเป็นบทบาทที่มีคุณค่าอันทำให้เห็นว่าพระสงฆ์และสถาบันทางศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างทัดเทียมกันด้วยการให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างโอกาสให้กับเด็กหญิงด้อยโอกาสกลุ่มนี้ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการสร้างอนาคตให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข